

HÖG TID FÖR LANDSKAPET ATT "KOMMA UT" I DEBATTEN!

Den 16-17 juni möttes representanter för 34 länder i Europa för att diskutera aktuella problem i samband med den Europeiska Landskapskonventionen i Cork, Irland. Även Sverige var representerat, bl a från Naturvårdsverket. Men hos oss diskuteras nu ännu fler Miljökvalitetsmål, som ytterligare sätter "växt- och djurliv" i centrum – detta utan att landskapets viktigaste aktör, människan, ännu kommit till synes. Inte bara växter och djur, även "landskapet" som en produkt av människor måste nu få en hederlig chans att äntligen tränga in i folkets medvetande. Låt Sverige skyndsamt ratificera Landskapskonventionen! Det uppmanar Eva Salevid, svensk representant för civilsamhället i Cork.

I början av juni var det finländska regeringens tur att begära riksdagens godkännande av ELC. Konventionen, som trädde i kraft 2004 och hittills ratificerats av hela 18, har enkelt uttryckt två huvudsyften: 1) att sätta landskapet och dess värden i centrum och att verka för 2) att alla som berörs av landskapet i demokratisk ordning får delta i dess utformning. Några större revisioner i finländsk lagstiftning lär inte krävas enligt ett pressmeddelande. Därmed slår Finland in på samma linje som bl a Norge, Danmark och Polen redan gjort, vilka alla redan godkänt Konventionen. Om även Sverige ratificerade, skulle vi inte bara få en högst väsentlig debatt i vårt land. Vi skulle även snabbare få igång en mer kvalitativ, ekonomisk utveckling – hos oss liksom i allt flera europeiska länder.

Konventionen (ELC) togs i Europarådet år 2000. För allmänheten är den av största intresse. ELC stöder inte bara Europas fantastiskt mångfaldiga natur- och kulturarv utan även kontinentens fysiska bas: den europeiska kontinent som trots regelbundna profetior om motsatsen - inte minst i Sverige – fortsätter att växa samman. Att ELC hittills lyst med sin frånvaro i svensk debatt beror sannolikt på att ledande politiker satt FN-samarbetet före Europasamarbetet. Bl a hamnar då FN:s Konvention om Biologisk mångfald, 1992, i topp. Att tolkningen är riktig visas av regeringens senaste Miljökvalitetsmålsproposition, som lades fram i riksdagen den 12 maj. Där citeras, i en uppställning från OECD, en hierarki som granskar olika "användningsområden" - "direkt", "indirekt" och "framtida". "Biologisk

Mångfald” har placerats i topp – liksom *”Icke användarvärden”*, som t ex *”Existensvärden”*. Men de senare hamnar (till skillnad från ”BM”) i uppställningen vid sidan av - och därmed utanför diskussionen! ELC gör tvärtom. Och det är fullt möjligt – alltfler européer gör det, vilket framkom av bl a Corkkonferensen – att snarare än biotoper, se ”landskapet” som det strukturerande ”partituret”. Även Sverige behöver nu fokusera på ELC: de europeiska landskapens *An die Freude...*

Landskap och människor

Konventionens viktigaste roll är som lagligt ramverk för skilda skötsel, förändrings- och planeringsbehov hos landskap. Den ska även vara referenspunkt, när parter behöver definiera önskemål, uppgifter, rättigheter eller skyldigheter. Det finns faktiskt ingen annan konvention som så eftertryckligt ser sig som de mänskliga rättigheternas ”territoriella” arm! Med ”landskap” menas *”ett område som människor uppfattar det”*. Varje land måste hitta sina vägar att *”skydda, förvalta och planera landskapet”* och organisera samarbetet så att man går i land med uppgiften. Konventionen gäller såväl *”vardagslandskapet som särskilt värdefulla landskap”*. M a o gäller den socialt utsatta ”utanförskapsområden” i gränzonen mellan stad lika mycket som ödslig glesbygd i kamp för sin överlevnad eller nationella ”klenoder”. I själva verket öppnas här en gigantisk uppgift för ELC i Norden. För det är, enligt uppgift, idag bara Stockholmsregionen i Sverige som äger sådana fungerande planer att de, som ELC förordar, täcker in *hela* ”territoriet” i ett tillväxtperspektiv. Men som framgår av skrivningarna både i ELC och hithörande texter, är *”den territoriella dimensionen”* oerhört viktig. Detta för att alla människor anses ha en **demokratisk rättighet** till ett gott liv på just de platser där de lever, arbetar eller på andra sätt kan identifiera sig med.

”Landskapspolitik”

Är det inte med sådana lagar som länder, regioner och människor får en chans att växa samman istället för att krympa? Visst är det i Regioner med *”balanserad socioekonomisk utveckling”* över hela sitt *”territorium”*, inklusive *”fysisk planering”* (en annan föga utnyttjad term i svensk regionaldebatt!) – och *tillbörlig miljöhänsyn* - som den Goda styrelsen uppstår? I Sverige år 2005. Ordet *”region”* återkommer ofta, sannolikt för att det är i skärningspunkten mellan **tydlig** landskapspolitik och **funktionella** regioner, som den goda regionalpolitiken anses växa fram och har setts växa fram. Så får det lokala kulturarvet – eller *”landsbygdsarvet”* sin fulla betydelse. **Modernitet** javisst! Men även **arv och tradition** för tillväxtens skull! Vem

vill inte gärna och på ett demokratiskt sätt se egna "lokala traditioner" som självklart nav i utvecklingsprocesser som har med den egna regionen eller landskapet att göra? Genom att ELC tydligt värnar inte bara natur- utan även kulturarvet och dess "utveckling", kan den på sina håll förkättrade "näringssynvinkeln" lyftas till den **hållbara** nivå där den hör hemma. Ett **brett** folkligt engagemang för att även på svenskt "territorium" finns positiva värden att skydda, restaurera och ibland omskapa, är vägen.

Demokrati

Det andra huvudsyftet är att allmänheten uttryckligen ska "tilltalas" i varje land som ansluter sig till Konventionen. Detta är lätt att säga. Men har just frågan om *demokratin* i europasamarbetet någonsin varit mera aktuellt än idag? I och med att ELC faktiskt har demokratin som given utgångspunkt, finns här en både "framtidorienterad" och betydelsefull uppgift för våra rikspolitiker att verkligen fördjupa demokratin så att invånare, medborgare och skilda befolkningsgrupper kan känna solidaritet och helst även växa med uppgiften! Att förstärka den olyckliga "intressepolarisering" mellan olika sektorer och aktörer, vilka alla har intresse av och för landskapet och dess framtid, som finns och uppmärksammas av flera instanser, bl a Naturvårdsverket, måste undvikas. I de svenska förarbetena inför en ratificering, utarbetade av Naturvårdsverket, har det även framhållits som "viktigt för hela processen att samråd med allmänheten kommer in tidigt i planeringen, att fler olika alternativ presenteras, inklusive ett noll-alternativ, d v s vad händer om planen eller projektet inte genomförs?" Man behöver inte vara särskilt konspiratoriskt lagd för att inse att enbart sådana politiker och beslutsfattare som accepterar en demokratisk helhetssyn kan attraheras av en sådan inställning. Men sett ur såväl de utvecklingsbara, ja varför inte "designade" svenska "landskapens" och regionernas synvinkel, som ur medborgarnas och jobbens, kan väl betydelsen knappast överskattas?

Svensk politik

När fogar sig Sverige till raden av stater som nu ratificerar ELC? Det mesta tyder tyvärr idag på att det dröjer... "Konventionen är diffus och allomfattande, innefattar alla landskapstyper, t o m förstörda landskap inklusive biologi och kulturmiljö", stod det med en nästan hörbar suck i ett uttalande från Miljödepartementet när Sverige undertecknade Konventionen i oktober 2002. Fler och fler insåg rimligen att det fanns väldigt mycket att ta itu med inför en svensk ratificering, som man dock fann oundviklig.

”Landskapet” har som alla vet under senare år mycket tydligt styrts över mot miljöpolitik, inte minst sedan Sverige fick en ny Miljöbalk 1999. Det betyder, som Naturvårdsverket också uppmärksammat, att det återigen krävs lagändringar för att svensk lag ska omfatta landskapet som helhet. I det svenska folkhemmet, där vi ju gärna bekänner oss till demokratin, tycks alltså den största utmaningen ligga i Konventionens lilla ord ”*som människor uppfattar det*”. Det finns en dokumenterad tendens i Sverige och i Norden, historiskt, att *isolera* landskapsbegreppet, så att det i praktiken endast kommer att handla om några få utvalda områden. Eller också att tvärtom till intet förpliktigande *utvidga* begreppet att omfatta landsbygden i största allmänhet... ”Landskap” i ELC:s stringenta mening är det inte fråga om. Men de stora naturvärden, oavsett terminologi, Sverige vill värna, har ju i princip alltid mänsklig närvaro och aktivitet som grundförutsättning. ”Människan” måste alltså, kanske mer än hos andra, åter uppvärderas hos oss. Även andra perspektiv än rent miljömässiga – historiska, kulturella och ekonomiska – måste få börja synas i sin fulla rätt – för svenskarnas skull och om Sverige ska kunna uppfylla kraven i den Europeiska landskapskonventionen.

Sverige avser att ratificera ELC. Det är inte minst därför Konventionen nu skyndsamt måste studeras av alla som intresserar sig för landskap och politik, människor och jobb. Att tiden nu runnit ut för interna skärmytslingar, torde i alla fall ha stått klart för flera deltagare vid Landskapskonferensen i Cork, när beskedet kom att Holland just anslutit sig till Konventionen. Holländarna utgår från engagemanget i civilsamhället...

Eva Salevid

| Inbjuden deltagare vid konferensen ”Landscapes for urban, suburban and peri-urban areas” i Cork, Irland, 16-17 juni 2005